

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Осіпова М. А.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Осіпова М. А., Ольвінська Ю. О. Особливості розвитку особистого страхування в Україні. В статті розглянуто питання особистого страхування в Україні, його нормативна база. Охарактеризовано основні види особистого страхування. Наведено основні статистичні дані стосовного розповсюдження страхування в країні. Представлено основні тенденції розвитку особистого страхування в Україні.

Ключові слова: особисте страхування, страхування життя, добровільне медичне страхування, індивідуальне страхування, колективне страхування.

Осіпова М. А. Ольвинская Ю. О. Особенности развития личного страхования в Украине. В статье рассмотрены вопросы личного страхования в Украине, его нормативная база. Охарактеризованы основные виды личного страхования. Приведены основные статистические данные относящегося распространения страхования в стране. Представлены основные тенденции развития личного страхования в Украине.

Ключевые слова: личное страхование, страхование жизни, добровольное медицинское страхование, индивидуальное страхование, коллективное страхование.

Osipova M. A., Olvinskaya J. O. Features of the development of personal insurance in Ukraine. In the article questions of personal insurance in Ukraine, its normative base are considered. The main types of personal insurance are characterized. The main statistical data of the relative distribution of insurance in the country are given. The main trends of development of personal insurance in Ukraine are presented.

Keywords: personal insurance, life insurance, accident insurance, voluntary medical insurance, individual insurance, collective insurance.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Осіпова, М. А. Особливості розвитку особистого страхування в Україні [Текст] / М. А. Осіпова, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С. 215 – 221.

Сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на фоні позитивних змін макроекономічної ситуації в Україні при зростанні добробуту населення і посиленні державного регулювання і нагляду за страховою діяльністю. Вагомий внесок дослідженню цих питань приділили І.Л. Ходаковська, М.В. Мних, О.Вовчак, Н.М. Внукова та інші. Проблеми функціонування та розвитку страхового ринку розглядаються в працях таких зарубіжних науковців: Брігхема Є.Ф., Дюжикова Є.Ф., Шарпа У.Ф., Шахова А.К. Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування в нашому суспільстві. Актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування, де були б передбачені умови для подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази; визначення основних напрямків формування механізму страхових послуг. Необхідно передбачити розширення переліку страхових послуг, інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, подальшу інтеграцію України в міжнародні структури.

В загальному плані особисте страхування – це галузь страхової діяльності, яка забезпечує страховий захист громадян або зміцнення досягнутого ними сімейного добробуту. Необхідність особистого добровільного страхування обумовлено ризиковим характером відтворення робочої сили, підвищенням ступеню ризику життя у зв'язку з активним розвитком суспільства, погіршенням умов довкілля, а також зростанням кількості людей похилого віку в загальній чисельності населення.

Найпоширенішими видами особистого страхування є такі види страхування життя: страхування на випадок смерті; страхування на випадок дожиття до закінчення терміну страхування або певного віку; змішане страхування життя.

Особисте страхування регламентується законом України "Про страхування". Згідно статті 4 Закону України "Про страхування" особисте страхування можна визначити як страхування майнових інтересів, що не суперечить законодавству України і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи. Об'єкти особистого страхування не мають вартісної оцінки, тому вважається, що не відбувається компенсація матеріальної шкоди, а мають місце виплати страховика на користь страхувальника або його родини, які носять характер фінансової допомоги.

Особисте страхування включає: страхування життя; страхування від нещасних випадків; страхування додаткової пенсії; добровільне медичне страхування; страхування від нещасних випадків на транспорті. [3, с. 107-109]. У свою чергу страхування життя здійснюються у формах змішаного страхування: страхування дітей; страхування до вступу у

шлюб.

Страховання від нещасних випадків має такі різновиди: індивідуальне страхування; страхування школярів; страхування робітників та службовців за рахунок засобів підприємств (в основному обов'язкове, але може бути і добровільним); обов'язкове страхування пасажирів повітряного, водного, залізничного та автомобільного транспорту. [2, с. 126-128]

Особливе місце в особистому страхуванні займають: страхування додаткової пенсії, оскільки воно не належить ні до страхування життя, ні до страхування від нещасних випадків; медичне страхування, оскільки у формі обов'язкового набуває рис соціального страхування, а у формі добровільного – особистого.[10, с.31.]

Страховання життя може бути індивідуальним та колективним. Його комбінують не тільки зі страховими випадками «смерть» і «дожиття» але й зі страхуванням від нещасних випадків. На відміну від страхування майна особисте страхування не забезпечує відшкодування матеріальних збитків, а дозволяє одержати грошову допомогу застрахованим громадянам або їхнім сім'ям.

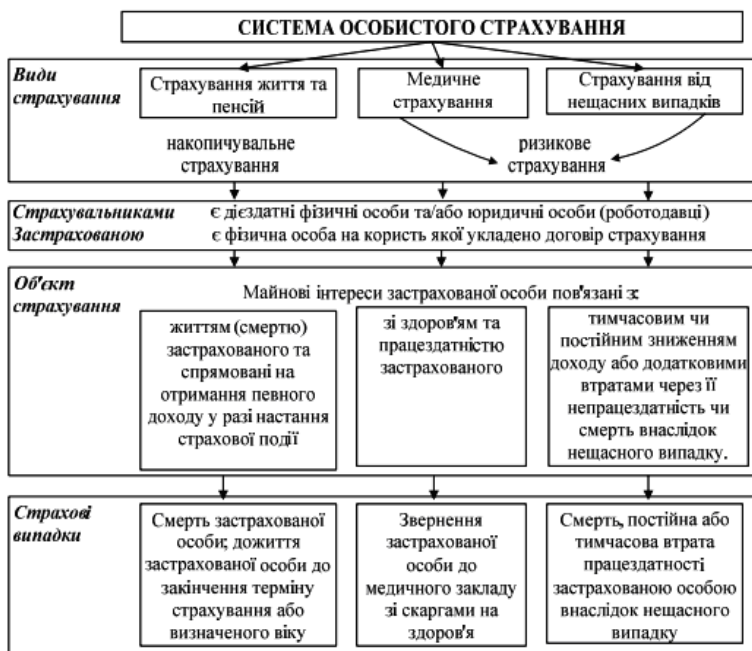

Рис. 1. Структура системи особистого страхування

Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2015 становила 361. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2015 рік порівняно з 2014 роком, кількість компаній зменшилася на 21 одиницю, порівняно з 2013 роком зменшилася на 46.

Наведені дані свідчать, що для страховиків, які займалися особистим страхуванням, найпривабливішим було страхування життя, а найменш привабливим – медичне страхування. Позитивними тенденціями розвитку особистого страхування в Україні є збільшення обсягів страхових резервів на один договір; вирівнювання темпів зростання страхових премій та страхових резервів; збільшення рівня страхових виплат як свідчення зростання повноти виконання своїх зобов'язань перед страховальником; наявність конкуренції між страховими компаніями, які здійснюють особисте страхування.

Населення України спрямовує на страхування життя щорічно всього 0,006% ВВП. Це дуже низький показник, наприклад у Німеччині він становить 2,7%, у Франції – 5,9%. За даними швейцарської компанії "SWISS – RE", Україна за обсягом страхових премій зі страхування життя посідає 83 місце в світі з 85. За нашою країною знаходяться лише Югославія та Катар, які не зібрані за цим видом страхуванню премій зовсім. За 2015 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,5%, що на 0,2 в.п. менше в порівнянні з 2014 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2015 рік становила 1,1%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним показником 2014 року. У порівнянні з 2014 роком на 2 968,7 млн. грн. (11,1%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 3 762,1 млн. грн. (20,2%). Збільшення валових страхових премій відбулося з таких видів страхування: страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових платежів на 1 713,4 млн. грн. (93,0%)); автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") (збільшення валових страхових платежів на 1 311,6 млн. грн. (20,0%)); страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових платежів на 619,7 млн. грн. (43,0%)); медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 303,8 млн. грн. (18,7%)); страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 280,9 млн. грн. (8,8%)); авіаційне страхування (збільшення валових страхових платежів на 172,3 млн. грн. (62,3%)); страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 158,6 млн. грн. (47,8%)). Проте, у порівнянні з 2014 роком, зменшився обсяг валових страхових премій з таких видів страхування, як: страхування фінансових ризиків (зменшення валових страхових платежів на 741,3 млн. грн. (17,1%)); страхування від нещасних випадків (зменшення валових страхових платежів на 427,8 млн. грн. (44,4%)); страхування кредитів (зменшення валових страхових платежів на 336,0 млн. грн. (49,1%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (зменшення валових страхових платежів на 330,3 млн. грн. (14,3%)).

За даними Програми розвитку страхового ринку України, яка була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2001 р. № 98, наша держава щорічно втрачає 80 – 100 млн. дол., що приблизно дорівнює обсягу іноземних кредитів, які надаються Україні. Це відбувається через те, що люди втратили довіру не тільки до держстраху, а і до комерційних страхових організацій, які виявилися нездатними виконати взяті на себе зобов'язання. Крім того, ми маємо низький рівень доходів населення, що змушує людей турбуватися сьогодні про виживання, а не про своє майбутнє. Також наявний рівень інфляції ускладнює можливості страховика, що займається страхуванням життя, компенсувати знецінення заощаджувальних внесків страхувальників. Страхове законодавство є недосконалим, державане надає належної турботи стосовно забезпечення привабливості цього вкрай важливого для економіки виду діяльності. Більш привабливими видами особистого страхування для громадян України є медичне страхування та страхування від нещасних випадків. Але й вони потребують багато зусиль держави і страховиків, щоб ця галузь зайняла належне місце в економіці України. Оцінка тенденцій розвитку страхового ринку України вказує на те, що страхування є однією з найбільш рентабельних галузей національної економіки, бо дохідність від страхової діяльності є надзвичайно високою. Варто зазначити, що щороку рівень страхових виплат зменшується.

Страхові резерви станом на 31.12.2015 зросли на 16,1% у порівнянні з аналогічною датою 2014 року, при цьому технічні резерви – на 9,2%, а резерви зі страхування життя – на 29,8%. У порівнянні з аналогічною датою 2015 року зменшились такі показники, як загальні активи страховиків (-13,6%); активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів (-10,1%) та обсяг сплачених статутних капіталів (-4,3%).

Можна констатувати, що незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,9% – акумулюють 200 СК "non-Life" (64,1% всіх СК "non-Life") та 99,0% – 20 СК "Life" (40,8% всіх СК "Life"). По ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (HHI) склав 982,98 (у 2014 році – 1042,55), по ринку ризикових видів страхування становив 232,72 (у 2014 році – 206,72). В цілому по страховому ринку Індекс Герфіндаля – Гіршмана склав 205,07 (у 2014 році – 181,49). Дані свідчать, що на ринку видів страхування інших, ніж страхування життя, спостерігається значний рівень конкуренції (HHI в 4 рази менше 1000), в той час як на ринку страхування життя наявна помірна монополізація. Зростання обсягів чистих страхових виплат за 2015 рік мало місце у всіх основних системоутворюючих видах страхування, водночас, виплати у страхуванні від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ зменшилися. Збільшення чистих страхових виплат за 2015 рік (+55,4%) відбулося за рахунок суттєвого збільшення чистих страхових виплат за договорами страхування фінансових ризиків на 1

215,7 млн. грн., автостраховання – 333,5 млн. грн., страхування майна – 256,8 млн. грн. та страхування життя – 252,4 млн. грн.

Отже, до основних тенденцій розвитку страхових компаній в Україні можна віднести: збільшення кількості страхових компаній; укрупнення страховиків; розширення філіальної мережі; зростання статутних та резервних фондів; підвищення платоспроможності страховиків; зростання обсягів страхових операцій з усіх видів страхування. Потрібні певні кроки щодо підвищення ролі страхування в економічному житті України та його інтеграції у світовий економічний простір: переведення національного страхового ринку на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та аудиту; удосконалення законодавчої бази страхування; удосконалення організаційної структури та подальший розвиток інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог; відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків; інтеграція страхового ринку України до світового ринку страхування. [9, с. 118-120].

Підводячи підсумки, можна сказати, що темпи зростання українського страхового ринку продовжують відставати від росту економіки, а його частка у ВВП є незначною. Але, все ж таки ринок має великий потенціал розвитку, тому для створення нових можливостей у розвитку страхового бізнесу важливим є реалізація низки вищезазначених заходів, що забезпечить належний розвиток страхового ринку України. Адже, страхування сприяє зміцненню та підвищенню матеріального стану населення, яке страхується, а також спрямуванню значних коштів у зв'язку з накопичуваними функціями через механізм страхування (страхові резерви) на інвестиційні цілі в економіку країни. Таким чином, при зваженій політиці держави на ринку страхування життя цей вид страхування стає впливовим інструментом забезпечення стабільності в суспільстві, тим більше за умов необхідності соціального захисту населення і бюджетного дефіциту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв І. Страхові послуги: Навчальний посібник для студ. 4 курсу спец. / Ігор Алексєєв, Ірина Кондрат, Наталя Ярошевич.; Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Львів: Вид-во Національного ун-у "Львівська політехніка", 2006. - 203 с.
2. Бігдаш В. Страхування: Навчальний посібник/ Володимир Бігдаш;; Міжрегіональна академія управління персоналом. - К.: МАУП, 2006. - 444 с.
3. Вовчак О. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України//Світ фінансів. – 2007.- №1.- с.107-115.
4. Говорушко Т. Страхові послуги: Навчальний посібник/ Тамара Говорушко.; М-во освіти і науки України, Укр. нац. ун-т харчових технологій. - К.: Центр навчальної

літератури, 2005. – 397 с.

5. Плиса В. Страхування: Навчальний посібник/ Володимир Плиса,. - К.: Каравела, 2006. - 391 с.

6. Стожок Л. Страхування: Навчальний посібник для дистанційного навчання/ Людмила Стожок,; Ред. Г. Г. Старостенко; Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". - К.: Університет "Україна", 2005. - 162 с.

7. Ткаченко Н. Страхування: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів/ Наталія Володимирівна Ткаченко. - К.: Ліра-К, 2007. - 375 с.

8. Шумелда Я.П. Страхування: Навчальний посібник. – Київ, Міжнародна агенція «Бізон», 2007. – 384 с.

9. Підгорний, А. З. Статистика ринків: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова. - Одеса: Атлант, 2014. – 408 с.

10. Самотоєнкова, О. В. Економічна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2010. – 182 с.

11. Корольова, Т. С. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / [А. З. Підгорний, К. В. Вітковська, О. Г. Милашко, Т. В. Погорелова, Т. С. Корольова та ін.]. – Одеса : АТЛАНТ, 2012. – 303 с.

12. Погорелова Т. В. Моніторинг як статистичний метод дослідження фінансових результатів підприємств / Тетяна Валеріївна Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313–4569) / за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. – № 2. – С. 179-186.

13. Ольвінська Ю. О. Конкурентоспроможність національної економіки як фактор інвестиційної привабливості / Ю. О. Ольвінська, О. І. Селезньов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2004. – Вип. 17. – С. 295-301.

14. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально-экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие] // Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монографія. - 2013. – С. 211-256.

15. Самотоєнкова О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.

16. Підгорний А. З. Статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, І. Г. Готліб, К. В. Вітковська [та інші] / за ред. А. З. Підгорного. - Одеса, 2013. – 106 с.